

Tego sie, synu, trzymaj, a ludzkie przygody
Ludzkie noś²¹; jeden jest Pan smutku i nagrody”.
Tu zniknęła. – Jam sie też ocknął. – Aczciem²² prawie²³
Niepewien, jeslim przez sen słuchał czy na jawie.

Jan Kochanowski, *Treny*,
Zakład Narodowy im. Ossolińskich,
Wrocław (Oddział w Krakowie) 1999.

²¹ *ludzkie przygody / Ludzkie noś*
– ludzkie przygody (koleje losu) znoś po
ludzku, tak jak człowiekowi przystoi je znosić.

²² *Aczciem* – chociaż jestem.

²³ *prawie* – zaiste, prawdziwie.

TERAZ TY

1. Wyjaśnij, kto mówi w *Trenie XIX*.
2. Określ funkcję motywu snu w tym utworze. Porównaj motyw z *Trenu XIX* z tym, który pojawia się w *Trenie IX*. Czy w obu trenach sen oznacza to samo?
3. Zinterpretuj sformułowanie „twoja namilejsza Orszuleczka żywie”. Czym wobec tego jest „życie”?
4. Na podstawie zacytowanych fragmentów wskaż różnice pomiędzy niebem a ziemią. Wnioski zapisz w punktach.
5. Matka mówi: „Skryte są Pańskie sądy; co się Jemu zdało, / Najlepiej, żeby się też i nam podobało”. Określ, jaką postawę wobec wyroków boskich powinien – zgodnie z tymi słowami – przyjąć człowiek.
6. Zinterpretuj sformułowanie „jeden jest Pan smutku i nagrody”.
7. W klasycznej kompozycji trenu, odziedziczonej po antyku, dwa ostatnie człony miały być, kolejno, pocieszeniem, zapomnieniem oraz pouczeniem. Odszukaj podobne całości kompozycyjne w *Trenie XIX*.
8. Słowa „ludzkie przygody / Ludzkie noś”, zaczerpnięte z Cycerona, można skojarzyć z maksymą Terencjusza „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce”. Czy odwołanie się do tego hasła epoki jest świadectwem bezwarunkowego odbudowania wiary w ideały renesansowego humanizmu?

MATERIAŁY POMOCNICZE – JĘZYK POLSKI TIDLO

Treny – ostatni wielki utwór Kochanowskiego, poświęcony zmarłej rok wcześniej dwuipółletniej córce – ukazały się w roku 1580. To bodaj pierwszy w literaturze polskiej obraz tak silnych osobistych przeżyć. Są więc *Treny* zapisem ojcowskiego bólu, lecz także czymś więcej niż tylko lirycznym pamiętnikiem, w którym utrwalono doświadczenie cierpienia. Koniec XVI w. to w kulturze europejskiej czas kryzysu podstawowych wartości renesansu. Wizja świata ukazana na przykład w *Mowie o godności człowieka* Giovanniego Pico della Mirandoli i w pieśni *Czego chcesz od nas*, *Panie* Kochanowskiego okazała się złudzeniem. Pięknym co prawda, lecz jedynie marzeniem. Kryzys ten miał różne przyczyny, wśród których wymieniana się rozłam w Kościele zachodnim, i wyrażał się w rozmaitych formach, ale doprowadził do załamania się renesansowego optymizmu. *Treny* Jana z Czarnolasu to – oprócz twórczości